

Қоғам & Дәуір

ҚСЗИ

Қазақстан Республикасының
Президенті жанындағы
Қазақстанның стратегиялық
зерттеулер институты

2004 жылдан бастап
әр тоқсан сайын жарық көреді

Бас редактор
Алуа Жолдыбалина,
ҚР Президенті жанындағы
ҚСЗИ-дің бөлім басшысы

Шығаруға жауапты:
А. Арзықұлов

Редакция мекенжайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қаласы,
Бейбітшілік көшесі, 4
ҚР Президенті жанындағы ҚСЗИ

Телефон (7172) 75-20-20
Факс (7172) 75-20-21
E-mail: office@kisi.kz
www.kisi.kz

Журнал Қазақстан Республикасының
Мәдениет, ақпарат және қоғамдық
келісім министрлігінде 2003 ж.
19 желтоқсанда тіркеліп, тіркеу туралы
№ 4526-Ж куәлік берілген.

ISSN 2414 - 5696

Индекс 74007

Журналда жарияланған материалдарды
көшіріп басқан, микрофильмдеген
жағдайда журналға сілтеме жасалынуы
міндетті. Жарияланған мақала
авторларының пікірі редакция
көзқарасын білдірмеуі мүмкін.

"Общество инвалидов "ЗАМАН" ЖШС
Астана қ., Манас қ., 22/2, ВП-6

Таралымы 500 дана.

**Қоғам &
Дәуір**

ҒЫЛЫМИ-САРАПТАМАЛЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

РУХАНИ ЖАҒҒЫРУ

Ғани Нығыметов
Қоғамдық сананы жаңғырту аясындағы
қазақстандық социумның құндылықтары..... 6

**Мадина Нұрғалиева, Алуа Жолдыбалина,
Гүлназ Қасымова**
Рухани жаңғыру: сарапшылар көзқарасы..... 23

Дана Ахмедьянова, Айдар Құрмашев
Қазақстанның бастамалары: адами капиталдың
әлеуметтік мәдени брендингі..... 34

Андрей Хазбулатов
Рухани жаңғыру форматындағы мәдениет..... 51

Жанболат Мелдешов
«Болашақ» халықаралық стипендиясы
қазақстандықтардың адами капитал
сапасын арттыру тетігі ретінде 62

ЖАС ҒАЛЫМДАР КӨЗҚАРАСЫ

Анастасия Решетняк
Әлеуметтік жаңғырту:
теориялық негіздері және халықаралық тәжірибе..... 76

Айбек Ибатуллин
Жаңа экономикалық модель жағдайында еңбек
ресурстарын басқару тиімділігі..... 88

Қуанышбек Қалжанов, Әсел Жартыбаева
«Рухани жаңғыруды» жүзеге асыру контексіндегі
Қазақстандағы көші-қон үрдістері..... 102

СОДЕРЖАНИЕ

РУХАНИ ЖАНҒЫРУ

Ғани Нығыметов
Ценностные ориентиры казахстанского
социума в контексте модернизации
общественного сознания..... 6

**Мадина Нурғалиева, Алуа Жолдыбалина,
Гүлназ Касимова**
Рухани жаңғыру глазами экспертов 23

Дана Ахмедьянова Айдар Курмашев
Инициативы Казахстана: социокультурный
брендинг человеческого капитала..... 34

Андрей Хазбулатов
Культура в формате модернизации
общественного сознания..... 51

Жанболат Мелдешов
Международная стипендия «Болашақ»
как механизм повышения качества
человеческого капитала казахстанцев..... 62

Қоғам & Дәуір

ҚСЗИ

Қазақстан Республикасының
Президенті жанындағы
Қазақстанның стратегиялық
зерттеулер институты

ВЗГЛЯД МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

Анастасия Решетняк

Социальная модернизация:
теоретические основы и международный опыт 76

Айбек Ибатуллин

Эффективность управления
трудовых ресурсов в условиях
новой экономической модели 88

Куанышбек Кулжанов, Асель Джартыбаева

Миграционные процессы в Республике
Казахстан со дня независимости
по настоящее время 102

CONTENTS

RUKHANI ZHANGYRU

Gani Nygymetov

Values of Kazakhstan Society in the Context
Modernization of Public Consciousness 6

**Madina Nurgalieva, Alua Zholdybalina,
Gulnaz Kasimova**

«Rukhani Zhangury»: Expert Opinion 23

Dana Ahmedyanova, Aidar Kurmashev

Initiatives of Kazakhstan: Socio-cultural
Branding of Human Capital 34

Andrey Khazbulatov

Culture for Modernization
of Public Consciousness 51

Zhanbolat Meldeshov

«Bolashak» International Scholarship to Increase
Quality of Human Capital of Kazakhstans 62

THE VIEW OF YOUNG SCIENTISTS

Anastasia Reshetnyak

Social Modernization: Theoretical Foundations
and International Experience 76

Aibek Ibatullin

Efficiency of Management of Labor Resources
under the Conditions of a New Economic Model 88

**Kuanyshbek Kulzhanov,
Assel Dzhartybayeva**

Migration Processes in the Republic
of Kazakhstan context of the Realization
of «Rukhani Zhangyru» 102

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

- Ерлан ҚАРИН** – Редакциялық кеңестің төрағасы,
«Қазақстан» РТРК» АҚ Басқарма төрағасы,
саяси ғылымдарының кандидаты
- Алуа ЖОЛДЫБАЛИНА** – Бас редактор, ҚР Президенті жанындағы
Қазақстанның стратегиялық зерттеулер
институтының бөлім басшысы, Ph.D.
- Гүлназ ҚАСЫМОВА** – редактор, ҚР Президенті жанындағы
Қазақстанның стратегиялық зерттеулер
институты Әлеуметтік-саяси зерттеулер
бөлімінің ғылыми қызметкері
- Уямо ТОМОХИКО** – Хоккайдо университеті жанындағы Славян
зерттеулер орталығының профессоры
(Жапония), Ph.D.
- Уильям ФИЕРМАН** – Индиана университетінің профессоры
(АҚШ), Ph.D.
- Сон ЮНХУН** – Ханкук университетінің профессоры
(Оңтүстік Корея), Ph.D.
- Буркитбай АЯГАН** – ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы
институтының директоры, тарих
ғылымдарының докторы, профессор
- Казбек ИСАЕВ** – ҚР Президенті жанындағы Қазақстанның
стратегиялық зерттеулер институтының
ғалым хатшысы, тарих ғылымдарының
кандидаты
- Мейрам ҚАЖЫКЕН** – Қазіргі заманғы қоғамды зерттеу
институтының директоры, экономика
ғылымдарының докторы
- Ботағоз РАКИШЕВА** – «Қоғамдық пікір» зерттеу институтының
жобалар директоры, әлеуметтану
ғылымдарының кандидаты
- Айгуль САДВОКАСОВА** – ҚР Президенті жанындағы Мемлекеттік
басқару академиясының Орталық
Азия өңіріндегі этносаралық және
конфессияаралық қатынастарды зерттеу
жөніндегі орталықтың басшысы,
әлеуметтану ғылымдарының докторы

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

- Ерлан КАРИН** – председатель Редакционного совета, председатель правления АО «РТРК Казахстан», кандидат политических наук
- Алуа ЖОЛДЫБАЛИНА** – шеф-редактор, руководитель отдела Казахстанского института стратегических исследований при Президенте РК, Ph.D.
- Гульназ КАСЫМОВА** – редактор, научный сотрудник Отдела социально-политических исследований Казахстанского института стратегических исследований при Президенте РК
- Уямо ТОМОХИКО** – профессор Центра славянских исследований Университета Хоккайдо, Ph.D. (Япония)
- Уильям ФИЕРМАН** – профессор университета Индиана, Ph.D. (США)
- Сон ЮНХУН** – профессор Ханкукского университета, Ph.D. (Южная Корея)
- Буркитбай АЯГАН** – директор института истории государства КН МОН РК, доктор исторических наук, профессор
- Казбек ИСАЕВ** – ученый секретарь Казахстанского института стратегических исследований при Президенте РК, кандидат исторических наук
- Мейрам ҚАЗЫКЕН** – директор Института исследований современного общества, доктор экономических наук
- Ботагоз РАКИШЕВА** – директор проектов исследовательского института «Общественное мнение», кандидат социологических наук
- Айгуль САДВОКАСОВА** – руководитель Центра по изучению межэтнических и межконфессиональных исследований в Центральноазиатском регионе при Академии государственного управления при Президенте РК, доктор социологических наук

THE EDITORIAL BOARD

- Yerlan KARIN** – Chairman of Editorial Board, CEO of “Kazakhstan” Broadcasting Corporation, Candidate of Political Sciences
- Alua ZHOLDYBALINA** – Chief Editor, Head of Department of Kazakhstan Institute for Strategic Studies under President of Kazakhstan (KazISS), Ph.D.
- Gulnaz KASSYMOVA** – Editor, Research Fellow of Department of Social and Political Analysis of KazISS under President of Kazakhstan
- Uyamo TOMOHIKO** – Slavic-Eurasian Research Center, University of Hokkaido (Japan), Ph.D., Professor
- William FIERMAN** – Department of Central Eurasian Studies, Indiana University Bloomington (USA), Ph.D. Professor
- Song YONGHONG** – University of Hankuk, Ph.D. (South Korea), Professor
- Burkitbai AYAGAN** – Director of Institute of History of State, Ministry of Education and Science of Kazakhstan, Doctor of History, Professor
- Kazbek ISSAYEV** – Secretary for Research and Academic Affairs of KazISS under President of Kazakhstan, Candidate of Historical Sciences
- Meiram KAZHIKEN** – Director of Institute of Contemporary Societal Studies, Doctor of Economics
- Botagoz RAKISHEVA** – Projects Director, “Public Opinion” Research Institute, Candidate of Sociology
- Aigul SADVOKASSOVA** – Head of Center of Inter-ethnic and Inter-confessional Studies in Central Asia, Academy of Public Administration under President of Kazakhstan, Doctor of Sociology

FTAMP
13.01.29

Андрей Хазбулатов

*Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институтының
бас директоры, PhD*

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ФОРМАТЫНДАҒЫ МӘДЕНИЕТ

Аңдатпа. Қазақстан тарихи мәні бар, археологиялық объектілердің мәдени кең ауқымына ие. Жаңа әлемдік трендтер жағдайында цифрлық инновация арқылы сапалы мәдени құндылықтарды енгізу, сақтау және тарату және халыққа мәдени объектілердің қол жетімділігін қамтамасыз ету ерекше мәнге ие болады. Аталған мақала «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында Қазақстанның мәдени мұрасын цифрландыру бойынша аралық нәтижелермен таныстыруға бағытталған.

Түйін сөздер: Рухани жаңғыру, Қасиетті география, мәдени мұра, археологиялық объектілер, қоғамдық сананы жаңғырту, e-culture, виртуалды карта.

Андрей Хазбулатов

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ФОРМАТЫНДАҒЫ МӘДЕНИЕТ

Аннотация. Казахстан обладает широким массивом культурных, археологических объектов, имеющих историческое значение. В условиях новых мировых трендов особое значение приобретает сохранение и трансляция качественных культурных ценностей посредством внедрения цифровых инноваций и обеспечения доступа населения к культурным объектам. Данная статья направлена на ознакомление с промежуточными результатами по цифровизации культурного наследия Казахстана в рамках программы модернизации общественного сознания «Рухани жаңғыру».

Ключевые слова: Рухани жаңғыру, Сакральная география, культурное наследие, археологические объекты, модернизация общественного сознания, e-culture, виртуальная карта.

Andrey Khazbulatov
CULTURE FOR MODERNIZATION OF PUBLIC CONSCIOUSNESS

Abstract. Kazakhstan has a wide array of the sites of cultural, archaeological and historical importance. Given the new trends throughout the world, the preservation and translation of cultural artifacts of high quality and cultural value via the use of digital technology is especially important as well as better accessibility of cultural cities and artifacts for the general public. This article discusses the intermediate outcomes of the digitization of the cultural heritage of Kazakhstan that has been implemented within the framework of the "Ruhani Zhanghyru" program of modernization of public consciousness.

Key words: "Ruhani Zhanghyru", "Sacred Geography", cultural heritage, archaeological sites, modernization of public consciousness, e-culture, virtual map.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының көп мәдениетті қоғамын біріктірудің негізінде күшті және жауапты адамдардың ұлт бірлігі рухына сүйенетін идеясы жатыр.

Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт Көшбасшысы Н.А. Назарбаевтың ұстанымы осындай, еліміздің ғылыми және шығармашылық зиялы қауымының азаматтық ұстанымы да осындай.

Қазақстанды Үшінші жаңғырту жағдайында еліміздің мәдениетін және мәдени әлеуетін дамытуға «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында «Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу» табысты реформалаудың негізгі құрылым қатарына жататындығы туралы Қазақстан Президенті нақты айтқан болатын. Бұларсыз ешқандай жаңғыру болмайды» [1].

Мемлекеттік деңгейде мұндай мәселені көтеру еліміздің табысты болуының негізгі талаптарының бірі ретінде мәдениеттің даму деңгейі, тиімді жұмыс істейтін мәдени институттар инфрақұрылымы мен тетіктерінің болуын түсіну негізінде жүзеге асады.

Бұл деңгей ұлттық және әлемдік мәдени мұраны сақтауды және байытуды қамтамасыз етеді, сапалы мәдени құндылықтарды

тұтынуды және таратуды, табысты мәдени алмасуды және рухани-шығармашылық тұлғасын қалыптастырады.

Қоғамдық сананы жаңғыртуды талдай отырып, осы бағыттағы нақты іс-әрекеттерді Президент айқындап берді. «Рухани жаңғыру» ұлттық бағдарламасының қамқорлығымен біріктірілген уақыт талабына жауап беру мүмкіндігіне ие, бірнеше жекелеген жобалар, ҚР мәдениет және спорт министрлігі, ведомстволық бағынысты мекеме болып табылатын Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институты Президенттің тапсырмаларын орындау бойынша жоспарлы жұмыстар ұйымдастырды.

Ең үздік салалық жобаларды министрліктер тарапынан қолдау Елбасының бағдарламалық тапсырмаларын орындау бойынша жұмыстарды атқарудың маңызды ұйымдастыру шарты.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында іске асырылатын жобалар

Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институты бірнеше бағыттар бойынша жаңғыртудың ауқымды бағдарламасын іске асыру жұмыстарына белсене кірісіп кетті.

Сонымен бірге, Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институты үшін «Рухани жаңғыру» бағдарламасының орындалуы Қазақстан Республикасының мәдени саясатының Тұжырымдамасы жобасын дайындаудан бастап соңғы үш-төрт жылға дейін жұмыстардың неғұрлым өзекті жалғасуы болып табылатындығын ескеру қажет.

ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Жарлығымен бекітілген Жоба бүгінгі күннен бастап мемлекеттік міндеттерді орындау үшін тұжырымдамалық базаны дайындады.

Тұжырымдаманың негізгі идеологемасы – өзінің бай мәдени мұрасымен және шығармашылық әлеуетімен Қазақстан Республикасын 30 дамыған елдердің қатарына кіргізу мақсатына ойдағыдай қол жеткізуге Қазақстан халқын бірігуге шақыратын «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы, сондай-ақ, еліміздің мәдени мұрасын сақтау және дамыту бойынша жобаларды шығармашылық іске асыру [2].

Демек, Мәдениет институтының барлық жұмысы «Рухани жаңғыру» бағдарламасын орындау бойынша жұмыстарға бағытталған.

«Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» ішкі бағдарламасын іске асыруға қатысты Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институтының практикалық іс-әрекеттері бірнеше бағыттар бойынша ұйымдастырылған, олардың ішінде

археологиялық объектілерді зерттеу және консервациялау, іздеу басымдыққа ие болып табылады.

Осыған қатысты 2017 жылғы далалық маусым ерекше маңызды болды. ҚР мәдениет және спорт министрлігінің қолдауымен Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институтымен орталық, оңтүстік және батыс Қазақстан аумағында он екі археологиялық жоба жүргізілді.

«Отырар, Сауран, Мыңтөбе және Құлан қалашықтарына археологиялық зерттеуді» Қазақстан археологиялық ғылымының корифейі, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылымдар академиясының академигі, Карл Байпаков ондаған жылдар бойы жүргізіп келеді.

Жарты ғасырлық ізденістердің ғылыми негізділігі, қалалық сәулет генезисі процестерін тұжырымдамалық түсіну және масштабы Карл Молдахметұлының тобы өткен жазда жүргізген жұмысына сай келеді.

«Ежелгі және орта ғасырлық урбанизация (Оңтүстік Қазақстан кешенді археологиялық экспедицияның зерттеу материалдары бойынша)» тақырыбында жасаған жұмыстарына, ғалымның археология саласына қосқан үлесі үшін 2017 жылғы әл-Фараби атындағы Қазақстан Республикасының ғылым және техника саласындағы Қазақстан Республикасының Мемлекеттік сыйлығы берілді.

«Мәдени мұра бойынша материалдар және зерттеу», «Тарбағатай петроглифтері. Шимайлы».

Бұл жобалар тарих ғылымдарының докторы, профессор Зейнолла Самашевтың басшылығымен орындалды. Жақында өзінің 70-жылдығын атап өткен бұл ғалымның еңбегі, бүкіл ғылыми әлемге белгілі.

Қазақстанның шығыс өңірлерінде жүргізген оның жоспарлы жұмысы скиф-сақ кезеңіндегі қорған топтарының бірқатарын ашты. Шимайлы жерін зерттеу мақсаты, алтай петроглифтік артефактілерді семантикалық талдау және анықтау, сипаттау.

Ежелгі Қазақстан тарихының барланған және зерттелген объектілерін теориялық тұрғыдан ұғыну Қазақстан Республикасы Президенті Н.А. Назарбаевтың бастамасымен әзірленген мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы дәстүрді жалғастыратын «Мәдени мұра бойынша материалдар және зерттеу» жобасымен жасалған.

Қазақстанның жетекші археологтар монографияларында ауқымды ғылыми-міндет шешіледі: Қазақстан аумағындағы археологиялық жәдігерлер мен ескерткіштерді жинақтау және тұжырымдамалау,

қазақ халқының этномәдени генезис ерекшеліктерін оларды қолда бар тәсілмен отандық ғылымға біріктіру.

Далалық маусымда өткен ауқымды археологиялық жұмыстардың қорытындысы (25.11.2017) Мәдениет және спорт Министрлігімен, Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институты және Мемлекеттік тарихи-мәдени қорығы – «Берел» мұражайымен ұйымдастырылған «Ұлы Дала идеялары аясында рухани жаңғырудың ежелгі және ортағасырлық тарихының мәселелері» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференциясында талқылау тақырыбына айналды.

Қазақстанның мәдени мұрасын цифрландыру

Алынған деректердің тартымды корпусын одан әрі тарату жөніндегі жұмыс Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институтымен үш бағытта жүргізіледі.

Біріншіден, ғылым барлық салаларында қабылданған құралдар арқылы ғылыми ортада оларды белсенді тарату жалғасады.

Екіншіден, медиялық деңгейге ғылыми мәліметтерді енгізіп және танымал фильмдер сериялары көмегімен кең көрермендер аудиториясында алынған нәтижелерді түсіндіруді жоспарлаймыз. Бұл бағыт «Рухани жаңғыру» бағдарламасының үлкен археологиялық жұмысының нәтижесін біріктіреді және қоғамдық сананы жаңғырту олардың негізгі бөлшегін жасайды.

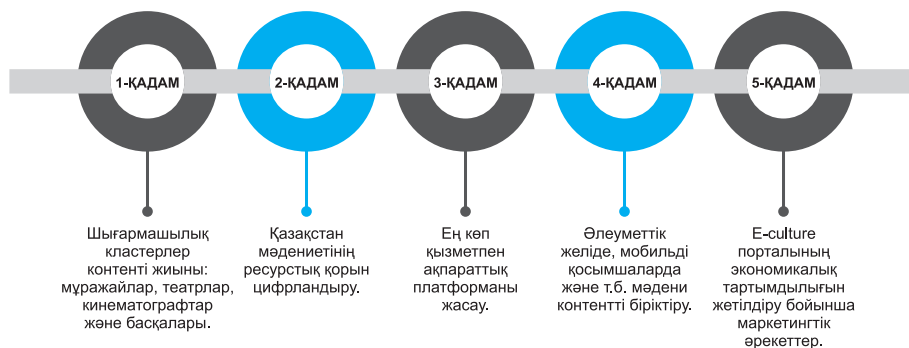
Үшіншіден, жақын келешекте Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институты бүкіл қазақстандық археологиялық материалдар жиынтығына, зерттеу, осы саладағы жетістіктер мен нәтижелерге бағытталған жалпыға қолжетімді арнайы интернет-портал жасайды. Бұл портал республикада археологиялық қазба жұмыстарын жасауға нәтижеліліктің объективті мониторингі мүмкіндік береді. Цифрлық технологиялар арқылы мәдени материалдық мұраны сақтау саласындағы Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институтының жұмысы әдістеме материалдарын беру нысаны бойынша қазіргі заманға сай жасау үшін Президент міндеттерін орындауға бағытталған.

Мұражай саласында виртуалды экспонаттау мүмкіндігі табысты қолданылады және мәдени коммуникацияның өзекті тәсіліне айналады. Алайда, біз қойған мақсат, «Цифрлық Қазақстан» ауқымды бағдарламасының компоненті ретінде «e-culture.kz» ақпараттық порталын әлдеқайда кеңірек құру болып отыр.

Жаңа виртуалды порталды құру философиясы: «оның кейбір қасиеттері өзгерген кезде «Мен» ұлттық ішкі ядроны сақтау» ұлт

Көшбасшысының нақты ұстанымын көрсетеді [1]. Жоба мақсаты – Қазақстан Республикасының мәдениет туралы жүйелендірілген ақпарат орналастыру үшін бірыңғай платформа құру, елдің мәдени мұрасын танымал ету.

ЕНГІЗУ ЖОСПАРЫ

Бірыңғай электрондық портал Контенті келесі бөлімдерден тұрады:

- Бейнелеу өнері, дизайн және сәулет жарқын туындылардың түрлі кезеңдерінің көрнекі иллюстрациясымен.
- Алтын қор мұрағаттық спектакльдерін, премьералары мен қойылымдарын тікелей көрсетуге бағытталған театр, музыка және хореография өнері (1-сурет).

1-сурет. Театр, музыка және хореография өнері бөлімі

- Кинематография – Қазақстанның ұлттық киноколлекцияларын онлайнмен көру
- Мұражайлар мен мұражай-қорықтар – виртуалды экскурсия мүмкіндігімен, құрамында Қазақстанның мұражай жиналыстары каталогтары бар (2, 3 - сурет)

**2-сурет. Астана қ.
Ұлттық мұражай**

**3-сурет. Алматы қ.
Қазақ халық музыкалық
аспаптар мұражайы**

• Әдебиет және кітапхана – Қазақстан кітапханаларының бірегей көне басылымдарын, сирек кездесетін кітаптарды, көне қолжазбалар мен манускрипты қоса алғанда, кітаптар және кітапхана материалдары,

- Ішкі және келу туризмі үшін виртуалды туристік карталар
- Қазақстанның қасиетті географиясы - туристік маршруттармен киелі объектілерін оқшаулау виртуалды картасы.

Осылайша, портал еліміздің бүкіл мәдени өмірін бір танымал ресурста тоғыстыруға мүмкіндік береді және жаһандық желінің кез-келген пайдаланушысы үшін оның контентін қолжетімді етеді.

Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институтында «Қазақстанның мәдени және туристік тартымдылығының вертуалдық картасы жалпыхалықтық жобасын жасауды жүзеге асыру» жобасы бойынша жұмыс жүргізілуде. Қазақстан Республикасы Президенті Н.А. Назарбаевтың «100 нақты қадам» (86-қадам) және «Рухани жаңғыру» бағдарламаларын іске асыру сияқты ерекше көрсетілген қолданбалы сипаттамасымен осы өзекті зерттеу жұмыстарын орындау басталып кетті.

Жобаның негізгі мақсаты – Қазақстанның мәдени және туристік тартымдылығының Қазақстанда алғаш рет виртуалды карталарын жасауға қажетті материалдарды (тарихи деректер, аңыздар, мифтер) қоса беру.

Бес институционалдық реформалар бойынша ұлт жоспарын өңірлік мәдени кластерлерді дамыту жөніндегі басты құрамдас элементтері ретінде тарихи-мәдени мұра объектілерін анықтайды [4].

Демек, аса маңызды объектілермен көрсетілген виртуалды карталарды жасау бойынша жұмыс біздің еліміздің орасан зор аумағында дамыған мәдени-туристік инфрақұрылымды жүзеге асыруға мүмкіндігін береді.

Қазіргі уақытта туристік сала ҚР Мәдениет және спорт министрлігіне жатады, сондықтан Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институты салалық мәдениетін дамыту және бірлесіп ілгерілету бойынша экономикалық тұрғыда жүзеге асырылмаған бұл құрылымның қызметіне ерекше назар аударады, яғни олар қос бірыңғай мәдениетпен шешіледі [5, 138]. Осы ғылыми бағдарламаның зерттеу тобы экспедициялық бағыттарға мұқият дайындалды: барлық бағыттар бойынша алдын ала объектілер тізімін құру жұмыстары жүргізілді, Қазақстанның барлық өңірлік бағыттарында алынған нәтижелерді тіркеуге мүмкіндік беретін ілеспес құжаттама әзірленді.

Келесі жұмыс кезеңі GPS аспаптарының көмегімен координаттар бойынша жұмыс картасына оларды байланыстыруға және жергілікті жердегі объектілерді картографиялауды қамтиды. Виртуалды карталардың визуалдауын жақсарту мақсатында бейнетурлар арнайы сайтында орналастыруға арналған, айналмалы панорамалық түсіру қолданылады, суретті шерткен соң терезесінде 3D тур ашылады (4-сурет).

4-сурет. Объектінің орналасқан жерін көрсете отырып, «Табаған» тау шаңғысы курортының 3D туры.

Басқа мысал ретінде – ерекше қорғалатын табиғи аумақтар бойындағы көптеген табиғи ландшафттар арқылы өтетін Ұлы Жібек жолы солтүстік дала учаскесінің елеулі әлеуеті (5-сурет).

Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, маршруттар, соқпақтар, тұрақтар, қарау алаңдарының орналасқан сызбаларын, жоспарларын, карталарын шығару «жібек артериясының» қазақстандық учаскесін туризм үшін жергілікті көне көшпенділердің және олардың қазіргі ұрпақтарының салт-дәстүрін және тұрмысын, тарихын, мен мәдениетін, археологиясын кешенді түрде толық көрсетуге мүмкіндік береді.

5-сурет. Ұлы Жібек жолы солтүстік дала учаскесінің картасы.

Жүргізілген далалық экспедиция кезеңінде республиканың барлық 16 өңірі зерттелді, 400-ден астам объектілер бойынша географиялық координаталары анықталып, объектілердің географиялық суреттері мен сипаттамалары дайындалған. Алдағы уақытта Google іздеу жүйесінде орналастыру жоспарымен және GPS навигациялық аспаптары арқылы барлық тарихи-мәдени объектілер координаттары және ГИС-бағдарламасына оны үйлестірумен қатар,

1:1000000 масштабымен әзірленген картаның векторлық негізі жұмыс қорытындысы болып отыр.

3D форматта мәдени-тарихи объектілердің фотофиксациясы 2018 жылы жұмысты аяқтау кезеңінде әзірлейтін сайтқа енгізіліп, виртуалды картамен біріктірілген.

Аталған жоба «Рухани жаңғыру» – «Цифрлық Қазақстан», «Қасиетті география», «Қазіргі заманғы Қазақстан мәдениеті жаһандық әлемде» үш кіші бағдарламаларға тең дәрежеде жауап береді. Алынған мәліметтерді Қазақстанның қасиетті объектілеріне саяхатшылар және туристер ағынына, мәдени туризм үшін қажетті жағдайлар жасау – олардың арасындағы бастысы қолда бар жекелеген инфрақұрылымдық проблемаларды шешу үшін пайдалануға болады.

«Рухани жаңғыру» ұлттық жобасы бойынша барлық жұмыстардың ойдағыдай аяқталуы осы беделді ұйымның Атқарушы кеңесінің 202-ші сессиясында ЮНЕСКО-ның Штаб-пәтерінде халықаралық қоғамдастық үшін 2017 жылғы қазан айында дайындалған оның ауқымды тұсаукесері болды. Іс-шараның мақсаты – Елбасы Н. А. Назарбаевтың «Болашаққа Бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласының мәнін ашу, халықаралық қоғамдастықты қазақ халқының дәстүрлі мәдени мұрасымен және қазіргі қазақстандық өнердің ең үздік туындыларымен таныстыру.

ҚР мәдениет және спорт министрлігі мәдениет институтына «Туған жер», «Қасиетті география», «100 жаңа есім», «100 кітап» кіші бағдарламасы және латын әліпбиіне өтуді қоса алғанда, әр түрлі іс-шаралар кешенін ұйымдастыруды және өткізуді тапсырды.

Қорытынды іс-шара – «Қоғамдық сананы жаңғырту: Нұрсұлтан Назарбаевтың моделі» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы әлемдік ғылыми қоғамдастық тарапынан Президентіміздің ішкі саяси бастамаларына қызығушылық танытылып, назар аударылды. Конференция жұмысына Қазақстан, Ресей, Франция, Германия және басқа да көптеген елдердің беделді ғалымдары қатысты.

***

Соңғы онжылдықта Қазақстан мәдениеті әлемдік қауымдастыққа лайықты екенін танытуға мүмкіндік беретін сапалы жаңа деңгейге өтті.

Бұған, біріншіден, Президент Н.А. Назарбаевтың мәдениет мәселелеріне тұрақты қолдау көрсетуі ықпал етеді. Екіншіден, қазақ халқының мәдениеті мен елімізде тұратын этностардың материалдық артефактілерінің бай қорын және рухани мұрасын қамтыды.

Мәдени мұраны зерделеу және одан әрі жалғастыру, сақтау бойынша өте жауапкершілікпен жұмыс істейтін біздің ғылыми және шығармашылық зиялы қауымның айтарлықтай креативті қоры, әрине ұлттық бірлікті қалыптастырудың және әлеуметтің дүниетанымдық бағдарларын жаңғыртудың қуатты құралы ретінде мәдениет факторын нығайтады.

Мәдениет этникалық дәстүрлер мен ұлттық сана-сезімнің сенімді сақталатын саласы болып табылады. Ежелгі этномәдени коды қазіргі заманғы ғылыми, медиялық және көркем құралдармен қазіргі уақытта өзекті жаңа нысандарды иемденеді.

Замандасқа өткенді білуді, болашақ ұрпаққа біз туралы білім сыйлай отырып, қазақ халқының мыңжылдық мәдени жады қазіргі заманғы мәдениетте де тұрақты қала береді. Қазақ ғылыми-зерттеу мәдениет институты осы үрдіске белсенді қатысушы және маңызды мемлекеттік бағдарламалардың бастамашыл акторы ретінде өзін лайықты танытуға дайын.

ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1 Назарбаев Н.А. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания / [Электр. ресурс. Режим доступа: <http://www.akorda.kz>. Дата обрац.: 15.02.2018].
- 2 О Концепции культурной политики / Электр. режим доступа: <http://adilet.zan.kz> [Дата обрац. 17.02.2018].
- 3 Мәдениет. Культура. Culture. – 2017, № 1. – 134 с.
- 4 Назарбаев Н.А. План нации – 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ. [Электр. ресурс. Режим доступа: <http://www.inform.kz/rus/article/2777943>. Дата обрац.: 20.11.2017].
- 5 Бекбергенов Т. Уникальные объекты Казахстана в виртуальном мире. – Мәдени мұра, 2017, №6 (75). – С. 138-143.